FLORA I FAUNA DEL MASSÍS DEL MONTGRÍ

RESTES D'ALZINAR

Al Montgrí no es pot parlar d'alzinar com a tal formació vegetal, sinó de restes d'alzinar, suposant que en altres temps l'alzinar hagués assolit una certa extensió.

Les restes d'alzinar, on l'alzina *(Quercus ilex)* rarament arriba a tenir forma arbòria, es troben dispersos per tot el massís formant petites clapes denses d'uns 2 m d'alçària, semblants als carrascars meridionals del país. Es localitzen principalment a la part marítima de la Muntanya Gran i als vessants nord de les valls que baixen cap al mar tallant els penya-segats. Tan sols en alguns indrets a l'interior, on el sòl té una certa profunditat, hi ha clapes d'alzines de 5 o 6 m d'alçària.

L'alzina surera *(Quercus suber)* també es troba al Montgrí: encara que tan sols n'hi ha uns pocs exemplars esporàdics i dispersos (alguns propers a Roca Maura), ben segurament introduïts per l'home; el mateix origen deu tenir una petita clapa de 26 exemplars al vessant est de la muntanya del Castell.

GARRIGA

La brolla de garric *(Quercus coccifera)* és la formació més abundant en el territori: seria la formació clímax que ocuparia la major part del massís en condicions naturals.

A la garriga, juntament amb el garric que forma mates denses d'apoximadament 1 m d'alçària, hi són abundants el romaní *(Rosmarinus officinalis),* el llentiscle *(Pistacia lentiscus),* l'alarden de fulla estreta *(Phisllyrea angustifolia),* el matapoll *(Daphne gnidium)* , com a principals especies arbustives, juntament amb l'argelaga *(Genista scorpius)* i matetes baixes com la farigola *(Thymus vulgaris),* l'esparreguera *(Asparagus acutifolius),* l'arítjol *(Smilax aspera)* i el barballó *(Lavandula latifolia).* També hi ha arbres poc desenvolupats, de port arbustiu com l'aladern *(Rhamnus alaternus),* l'alzina, o bé pins amb desenvolupament arbori: pi blanc *(Pinus halepensis)* i pi pinyer *(Pinus pinea),* que donen lloc aleshores a la formació que denominem brolla arbrada.

En conjunt, la garriga es troba força alterada a causa de les diverses intervencions de l'home en el massís (pastures, repoblacions, explotacions), com ho revela l'abundància de les estepes *(Cistus albidus, C. monspeliensis* i en menor proporció *C. salviifolius)* en diversos territoris de la garriga.

A la composició general de la garriga que hem donat, s'hi presenten algunes variacions que cal remarcar:

- Garriga amb noguerola.
- Garriga amb jonça.

- Garriga amb estepes.
- Garriga arbrada.
- Garriga amb margalló.

Garriga amb noguerola

És força sorprenent la presència en abundància de la noguerola *(Pistacia terebinthus)*, ja que aquest arbust sol viure en territoris continentals i a major altura sobre el nivell del mar. Es presenta en forma de mates disperses, però amb una certa densitat, a la garriga del vessant sud del massís: Muntanya d'Ullà, Montgrí, Mont Pla, vall de Santa Caterina.

Garriga amb jonça

La jonça *(Aphyllantes monspeliensis)* és relativament abundant a les fondalades interiors i a la vall de Santa Caterina, sense que es pugui parlar de prats de jonça, ja que les mates o grups de mates d'aquesta espècie alternen amb el garric i les altres espècies de la garriga.

Garriga amb estepes

És una brolla no tan densa com la garriga, que es desenvolupa als llocs alterats o remoguts o que han sofert incendis. En el massís és especialment abundant a les zones repoblades recentment amb pins on l'estassada de la vegetació i la roturació del terreny (operacions prèvies a la repoblació) han deixat un territori òptim per a la colonització de les estepes sense la competència d'altres espècies.

Juntament amb el garric, hi ha l'estepa blanca *(Cistus albidus)*, l'estepa negra *(Cistus monspeliensis)* i l'estepa borrera *(Cistus salviifolius)*, encara que menys abundant que les altres dues. També hi són presents les espècies heliòfiles de la garriga com el romaní, la farigola i el matapoll, entre altres.

Garriga arbrada

A vegades la garriga, especialment aquesta darrera variant que hem descrit de garriga amb estepes, porta una molt escassa coberta arbòria de pins de 4 a 6 m d'alçària. Sovint hi trobem el pi blanc *(Pinus halepensis)*, que té una capçada poc densa que permet el pas de la llum cap a l'estrat inferior de vegetació on la brolla pot continuar proliferant. Els pins formen petites clapes disperses enmig de la brolla, o a vegades es troben en solitari; les clapes del vessant marítim de la Muntanya Gran poden considerar-se com a naturals a causa de les condicions extremes a què estan sotmeses.

No falten tampoc les petites clapes de pi pinyer *(Pinus pinea)*, més altes i més denses, que preferentment es localitzen cap a la part interior del massís.

Garriga amb margalló

El margalló *(Chamaerops humilis)* és l'única palmera autòctona d'Europa, i té al Montgrí (Puig de la Palma, Muntanya Gran) la seva localitat més septentrional de la península Ibérica.

Actualment, només es pot parlar de restes de la màquia de garric i margalló que en altres temps devia ocupar bona part del massís (segons el testimoni d'Andreu Sàbat, notari de Torroella entre 1650 i 1660). Explotacions diverses, directes o indirectes, per part de l'home, i també els incendis, l'han reduïda a la seva mínima expressió: ara és una petita clapa de 25-30 m^2, amb exemplars que creixen densament reunits i en conjunt el seu aspecte no és gaire ufanós.

FAUNA DE LA GARRIGA

Apareixen en el garric, aprofitant les condicions de forta insolació, alguns rèptils com el llangardaix comú *(Lacerta lepida)*, la serp groga *(Malpolon monspessulanus)*, que es troba en els marges i les llindes de bosc, i la serp blanca *(Elaphe scalaris)*, de llocs mes pedregosos.

Hi ha aus menudes que prefereixen formacions arbustives com garrigues, bardisses i vegetació punxant d'indrets eixuts i àrids. Així, el tallarol capnegre *(Sylvia melanocephala)*, que es pot considerar pràcticament sedentari, és freqüent també als conreus i olivars; la tallareta cuallarga *(Sylvia undata)* , que a més de ser un ocell sedentari realitza moviments hivernals i es desplça al litoral i fora de l'època de cria es troba també en medis més variats com dunes i aiguamolls; el còlit ros *(Oenanthe hispanica)*, que defuig qualsevol ambient humit i prefereix els sòls pedregosos.

També hi cerquen menjar altres espècies d'ocells que després es refugien en els boscos o en els penya-segats propers, és el cas de l'àguila cuabarrada *(Hieraetus fasciatus)*, el xoriguer *(Falco tinnunculus)* i l'esparver *(Accipiter nisus)*, durant el dia, i dels gamarús *(Strix aluco)*, a la nit.

Els conills *(Oryctolagus cuniculus)* prefereixen les zones de vegetació herbàcia, naturals o conreades, sobretot si estan a la vora dels boscos, de matolls, o de roques que els serveixen de protecció.

El porc senglar *(Sus scrofa)* i el teixó *(Meles meles)* es troben també a la garriga però no en són exclusius, sinó que recorren tota la muntanya.

PINEDES

Al Montgrí poden diferenciar-se tres menes de pinedes: les pinedes de les dunes interiors que tenen el seu origen en la fixació de les dunes i que varen ésser sembrades a principis de segle, les pinedes de repoblacions posteriors i que continuen fins els nostres dies, i les clapes de pins que poden considerar-se naturals o subespontànies.

Pinedes antigues

Les pinedes que ocupen les dunes interiors tenen el seu origen en les repoblacions sistemàtiques que es varen fer a principis de segle, dirigides per l'enginyer forestals J. de Ferrer. Per culminar el procés de fixació de les dunes es varen sembrar pinyons principalment de pi pinyer, de pinastre *(Pinus pinaster)* i de pi blanc, entre altres espècies, als anys 1903 i 1904.

Vista general de la pineda de les dunes interiors.

Actualment, les dunes interiors presenten una densa coberta de pins que ultrapassa llargament els 10 m d'alçada a molts llocs, constituïda per les tres espècies citades; a sota s'hi troben arbusts dispersos (sense formar un estrat arbustiu) propis de l'alzinar, com l'olivereta *(Ligustrum vulgare)*, el marfull *(Viburnum tinus)*, l'aladern fals *(Phillyrea media)* i el galzeran *(Ruscus aculeatus)*, entre altres; als llocs més oberts, com camins i marges de dunes, hi són presents espècies dels arenals marins: el borró *(Ammophila arenaria)*, el lliri de mar *(Pancratium maritimum)* i jonca *(Scirpus sp.)* entre altres.

Pinedes de repoblació recent

Les repoblacions són bàsicament de pi blanc, tot i que també s'hi poden veure xiprers, altres coníferes i fins i tot eucaliptus, i ocupen les zones de domini públic (mancomunades entre el municipi de Torroella i l'ICONA, ara Medi Natural). Les repoblacions s'estenen per gran part de la Muntanya Gran i la vall de Santa Caterina, es varen iniciar fa uns 25 anys i continuen fins ara (cal assenyalar que l'aixecament cartogràfic es va fer el 1980 i que no hi són representades totes les repoblacions).

Aquestes repoblacions representen una intrusió humana que detura la recuperació de la vegetació natural, ja que de la manera com es realitzen destrossen el rascler, i alhora fan augmentar el risc d'incendi.

Clapes de pins "naturals"

Són clapes de pi blanc localitzades principalment al vessant marítim de la Muntanya Gran, amb exemplars tombats i recargolats per l'acció del vent, i que rarament depassen els 3 o 4 m d'alçada. Estan situades en llocs on es donen unes condicions extremes i que tenen molt poc sòl; on, per tant, no hi ha competència d'altres espècies arbòries. Aquests serien els indrets ocupats pels pins en condicions naturals.

També hi ha petits grups o exemplars solitaris de pi pinyer cap a l'interior del massís, propagats per l'home des d'antic.

FAUNA DE LES PINEDES

Les mallarengues són essencialment arborícoles i es mouen amb gran agilitat entre les branques. Nien en els forats dels arbres. La més abundant és la mallarenga carbonera *(Parus major)*, però també n'hi ha d'altres com la mallarenga blava (Parus caeruleus) i la mallerenga emplomallada *(Parus cristatus)*.

El raspinell *(Certhia brachydactyla)*, que es troba a tots els boscos de l'Empordà, construeix el niu en escletxes d'arbres i s'enfila per la seva escorça per atrapar insectes. Enfilat als arbres en una posició semblant, també podem veure a les pinedes el picot verd *(Picus viridis)* que fa el niu foradant l'arbre amb el seu bec dur.

La merla *(Turdus merula)* és un ocell molt comú a tot Europa, construeix el niu en arbres o matolls i és molt abundant als parcs i jardins de les ciutats i dels pobles.

El gaig *(Garrulus glandarius)* és sedentari i comú a tots els boscos de l'Empordà; fa el niu amb branquetes i fang als arbres més arrecerats.

No sempre és fàcil de veure el cucut *(Cuculus canorus)*, però el seu cant se sent sovint i es distingeix molt bé.

A les clarianes i llindars de la pineda es veu el puput *(Upupa epops)*, caçant insectes amb el seu bec característic en llocs de vegetació baixa.

El tudó *(Columba palumbus)* nidifica tant a les arbredes de la plana com als boscos. És migrador i hiverna comunament a l'Empordà. La tórtora *(Streptopelia turtur)* és estival, més comuna dels boscos de la plana també ocupa les pinedes de la muntanya.

Els rapinyaires típics de bosc són l'esparver *(Accipiter nisus)* i l'astor *(Accipiter gentilis)*, ja que la seva silueta està adaptada a la caça dins el bosc: ales amples i curtes i cua llarga els donen una gran capacitat per maniobrar entre les branques.

El trencapinyes *(Loxia curvirostra)* és comú a les pinedes del Montgrí i només es troba fora de les pinedes a l'hivern. La forma característica del seu bec serveix per extreure pinyons i altres llavors.

Cardines *(Carduelis carduelis)*, verdums *(Carduelis chloris)* i gafarrons *(Serinus serinus)* també voletegen per les pinedes esclarissades cercant petites granes.

La mustela *(Mustela nivalis)* és un àgil caçador de rosegadors, el més petit i decidit dels mustèlids. El gorjablanc *(Martes foina)*, anomenat així per la seva característica taca blanca, menja petits mamífers i ocells que caça enfilant-se per les branques i també fruites; és molt actiu i d'hàbits nocturns.

La guilla *(Vulpes vulpes)* és dels animals més espavilats de la nostra fauna. Caça conills, rates, serp,... també menja fruita, aglans,... i quan passa gana s'apropa als galliners de les masies.

El porc senglar *(Sus scrofa)* és l'animal salvatge més gros que tenim al nostre país. Viu sol o en grups petits i fa llargs recorreguts a les nits buscant aliment pels camps de conreus. Principalment s'alimenta de vegetals.

El teixó *(Meles meles)* és freqüent a tot el Montgrí, és inconfusible pel seu cap blanc que contrasta amb les dues franges negres que té a les galtes. Els seus caus tenen diverses galeries i passadissos i una part central més confortable coberta d'herbes. Moltes vegades les guilles aprofiten aquests caus.

La presència de l'esquirol *(Sciurus vulgaris)* s'evidencia per les pinyes rosegades que es troben a terra . Fa el niu en els forats dels arbres amb branquetes i molses. Menja pinyes, fruits, brots i arrels tendres.

LLISTONAR

Es desenvolupa sobre sòls magres que reben forta insolació, conreus abandonats o llocs desforestats convertits en pastures, i forma comunitats constituïdes

principalment per gramínies, petites mates llenyoses com la farigola i teròfits (plantes anuals).

La seva composició és molt variable i en podríem dir també prats secs com a denominació general, ja que a les èpoques de secada aquesta formació agafa un color groguenc i té un aspecte marcit. Així doncs, utilitzem el terme llistonar en sentit ampli ja que l'espècie que hi predomina és el llistó *(Brachypodium retusum)*, juntament amb el dactilis *(Dactylis glomerata)*, la festuca *(Festuca sp.)* i en certs llocs l'albellatge *(Hyparrhenia hirta)*.

VEGETACIÓ DELS PENYA-SEGATS

Als penya-segats litorals i als seus replans, entre 5 i 20 m sobre el nivell del mar, hi ha comunitats amb fonoll marí *(Chritmum maritimum)*, pastanaga marítima *(Daucus carota subsp. maritimus)*, limòniums *(Limonium tremolsii* i *L. duriusculum)* i bleda borda *(Beta vulgaris var. maritima)*.

Als roquissars més enlairats i a les crestes on la tramuntana bat fort, les plantes prenen forma de coixinet; l'espècie més remarcable és el coixí de monja *(Astragalus massiliensis)*, que té al Montgrí, juntament amb les Medes, la seva localitat més meridional a Catalunya.

VEGETACIÓ DELS PEDREGARS

Per la naturaleza del substrat, són freqüents els pedregars en el massís, ja siguin de pedres lliures (tarteres) i dinàmiques, pel pendent del terreny, sense vegetació (tan sols l'arítjol en condicions molt precàries hi viu reptant entre les pedres), ja siguin pedregars de poc pendent amb les pedres semienterrades en un sòl escàs. Aquest segon cas es dóna al vessant marítim del massís on els pedregars estan ocupats pel cugot *(Arisarum vulgare)* i el dipcadi *(Dipcadi serotinum)* com a espècies principals.

FAUNA DELS PENYA-SEGATS I DELS PEDREGARS

El falciot negre *(Apus apus)* i el pàl·lid *(Apus pallidus)* i el ballester *(Apus melba)* tenen tan llargues les ales que per aixecar el vol necessiten llançar-se al buit des de les escletxes i forats dels penya-segats on tenen els nius. Viuen en colònies sovint mixtes i aprofiten també les abundants cavitats dels edificis.

El roquerol *(Ptyonoprogne rupestris)* és una altra espècie típica de penya-segat que també nidifica en colònies.

El rapinyaire més característic dels penya-segats és el falcó pelegrí *(Falco peregrinus)*, un ocell sedentari que nia a les roques i s'alimenta d'ocells que caça al vol. L'àguila cuabarrada *(Hieraetus fasciatus)* nidifica als penya-segats més assolellats i és de les àguiles més lleugeres malgrat la seva grandària. L'àguila pescadora *(Pandion haliaetus)* és freqüent a l'Empordà a l'època de pas. Només

hi ha una referència de nidificació de l'aguila pescadora als espadats marins del Montgrí, a l'estiu del 84.

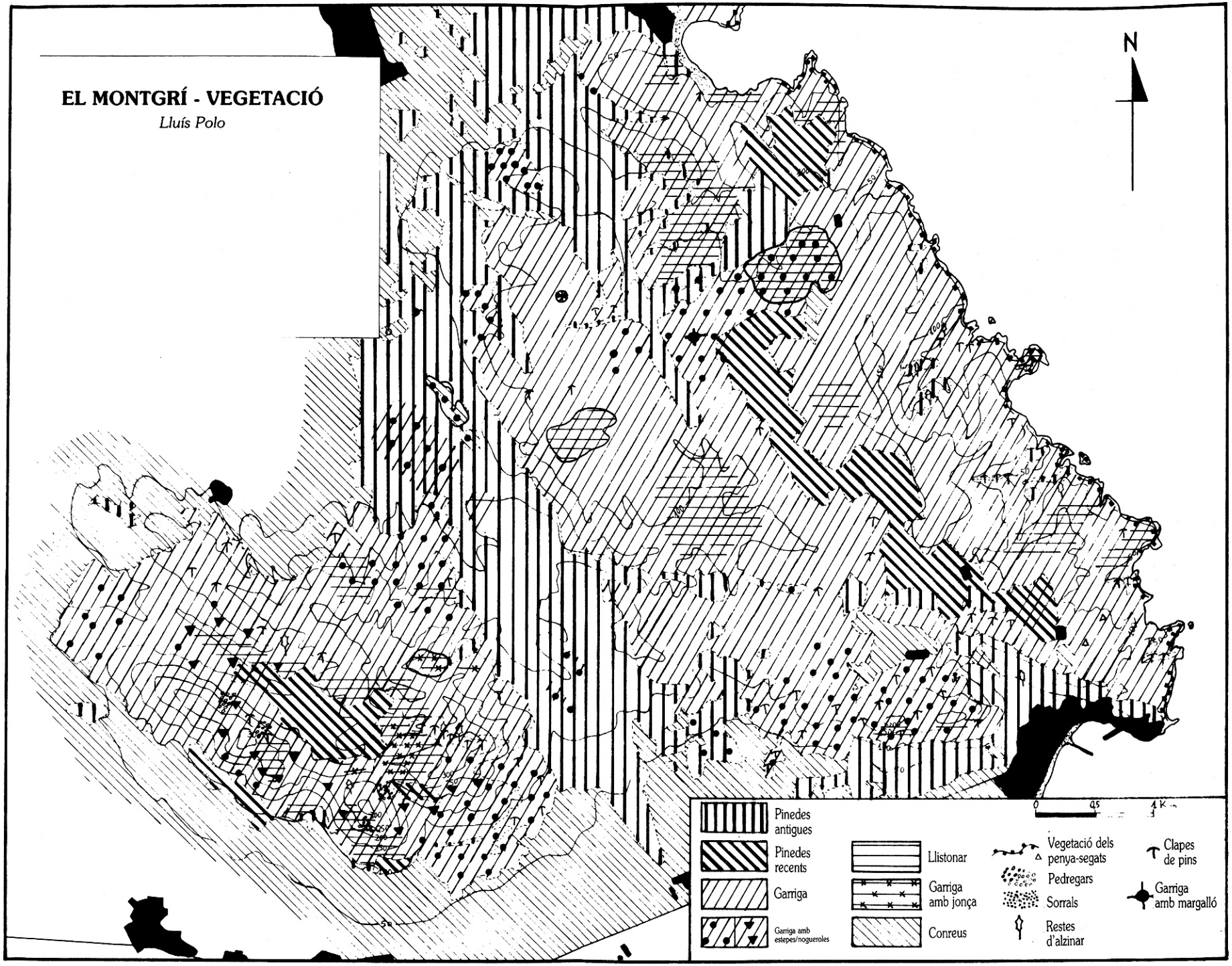
El corb marí *(Phalacrocorax carbo)* és un ocell pescador que capbussa a molt fondària. Les seves plomes no són impermeables per la qual cosa és corrent de veure'l posat damunt les roques amb les ales esteses al sol. És molt comú a l'hivern quan vénen els exemplars de l'Europa Central. Es pot veure tant al mar com a les llacunes litorals.

El gavià argentat *(Larus cachinnans)* està en plena expansió a causa de l'augment de deixalles. La principal colònia es troba a les Illes Medes però també cria a diversos illots i penya-segats litorals. Sovint entra terra endins seguint els cursos dels rius.

La merla blava *(Monticola solitarius)* i la merla cuablanca *(Oenanthe leucura)* són ocells sedentaris habituals de llocs pedregosos i secs, amb poca vegetació i preferentment calcaris. Fan els nius a les esquerdes de les roques. La merla blava té un cant molt melodiós.

La vegetació dels penya-segats litorals.

EL MONTGRÍ - VEGETACIÓ
Lluís Polo
N
0
0,5
1 Km
Pinedes antigues
Pinedes recents
Garriga
Garriga amb estepes/nogueroles
Llistonar
Garriga amb jonça
Conreus
Vegetació dels penya-segats
Pedregars
Sorrals
Restes d'alzinar
Clapes de pins
Garriga amb margalló